

Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven aan de Roggestraat te Apeldoorn (Gld.)

W.F.M. Beex, M.C. Blom & M.A. Huisman

ARC-Rapporten 2003-43

Groningen
03 oktober 2003
ISSN 1574-6887

Afbeelding 1 De ligging van het onderzoeksgebied.

1 Inleiding

1.1 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2003/043
Provincie	Gelderland
Gemeente	Apeldoorn
Plaats	Apeldoorn
Toponiem	Roggestraat
Kaartblad	33B
Coördinaten	193.985/469.710
Periode	—
Type object	Nederzetting, periferie
Type bodem	Zandgrond
Geomorfologie	Esdek op dekzand

1.2 Aanleiding van het onderzoek

In opdracht van de gemeente Apeldoorn heeft op het terrein van het plangebied een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven plaatsgevonden. Aanleiding voor het onderzoek op deze lokatie waren geplande bouwactiviteiten. De lokatie bevindt zich in het centrum van Apeldoorn, op de hoek van de Vosselmanstraat en Roggestraat Oostzijde (afb. 1) en staat op de Cultuurhistorische Beleidsadvieskaart aangegeven als een zeer belangrijke archeologische zone (Odé & Nuijten 1996). Het terrein ligt op de Apeldoornse Enk en in de directe nabijheid van het terrein zijn enkele archeologische vindplaatsen gelegen.

Ten noordwesten van het onderzoeksterrein ligt een aantal grafheuvels uit het

Neolithicum¹ of de Vroege Bronstijd² en een urnenveld uit de Bronstijd³ en/of de IJzertijd⁴. Ten zuidwesten van het onderzoeksterrein werd tijdens eerder uitgevoerd onderzoek aan de Trompstraat een Frankisch grafveld aangetroffen. Deze rijkdom aan archeologische resten in de directe nabijheid en de hoge archeologische verwachtingswaarde van het plangebied waren de aanleiding om voorafgaand aan de bouwactiviteiten een archeologisch onderzoek uit te voeren. Daarom werd door de gemeente Apeldoorn, afdeling Bouwtoezicht en Monumenten, aan Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) opdracht gegeven een proefsleuvenonderzoek uit te voeren, conform het gemeentelijk beleid en de Europese wetgeving rond het verdrag van Malta (Valetta, 1992). Het veldwerk is uitgevoerd op 4 maart 2003. De projectleiding was in handen van drs. W. Beex en drs. M.A. Huisman was verantwoordelijk voor de veldtechniek. De heren J. Dalen en M. Wiersma fungeerden als veldassistenten en het machinale grondwerk werd verzorgd door een graafmachine en machinist van de firma Basten uit Horssen.

1.3 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt in het centrum van Apeldoorn (afb. 2) tussen de Roggestraat Oostijde en de Vosselmanstraat. Zoals hierboven beschreven (paragraaf 1.2) maakt het onderdeel uit van de Apeldoornse Enk, een essencomplex dat is gelegen op de dekzanden van de Veluwe.

1.4 Doel van het onderzoek

In het Programma van Eisen (PvE), opgesteld door de voormalig gemeentelijk archeoloog, mw. drs J. Dijkstra, worden de volgende vraagstellingen verwoord:

- 1 Indien archeologische sporen aanwezig zijn: wat is de aard, datering en omvang van de vindplaats?
- 2 Wat is de gaafheid en conserveringstoestand van de vindplaats?

Het PvE ging oorspronkelijk uit van het aanleggen van een drietal proefsleuven binnen een groter deel van het plangebied. De opzet was het aanleggen van een 80 meter lange sleuf in noordzuidrichting en twee dwars daarop liggende sleuven van respectievelijk 50 en 30 m lengte. Door een communicatiefout binnen de gemeente was helaas het westelijke deel van het plangebied reeds ontgraven voordat er archeologisch onderzoek plaats kon vinden. In overleg met de nieuwe gemeentelijk archeoloog van Apeldoorn, drs. M.H. Wispelwey, is het PvE hierop aangepast. De twee dwarssleuven zijn vervallen en de lange sleuf is verder naar het oosten geprojecteerd, zodat deze midden over het nog niet ontgraven deel kwam te liggen.

1.5 Werkwijze

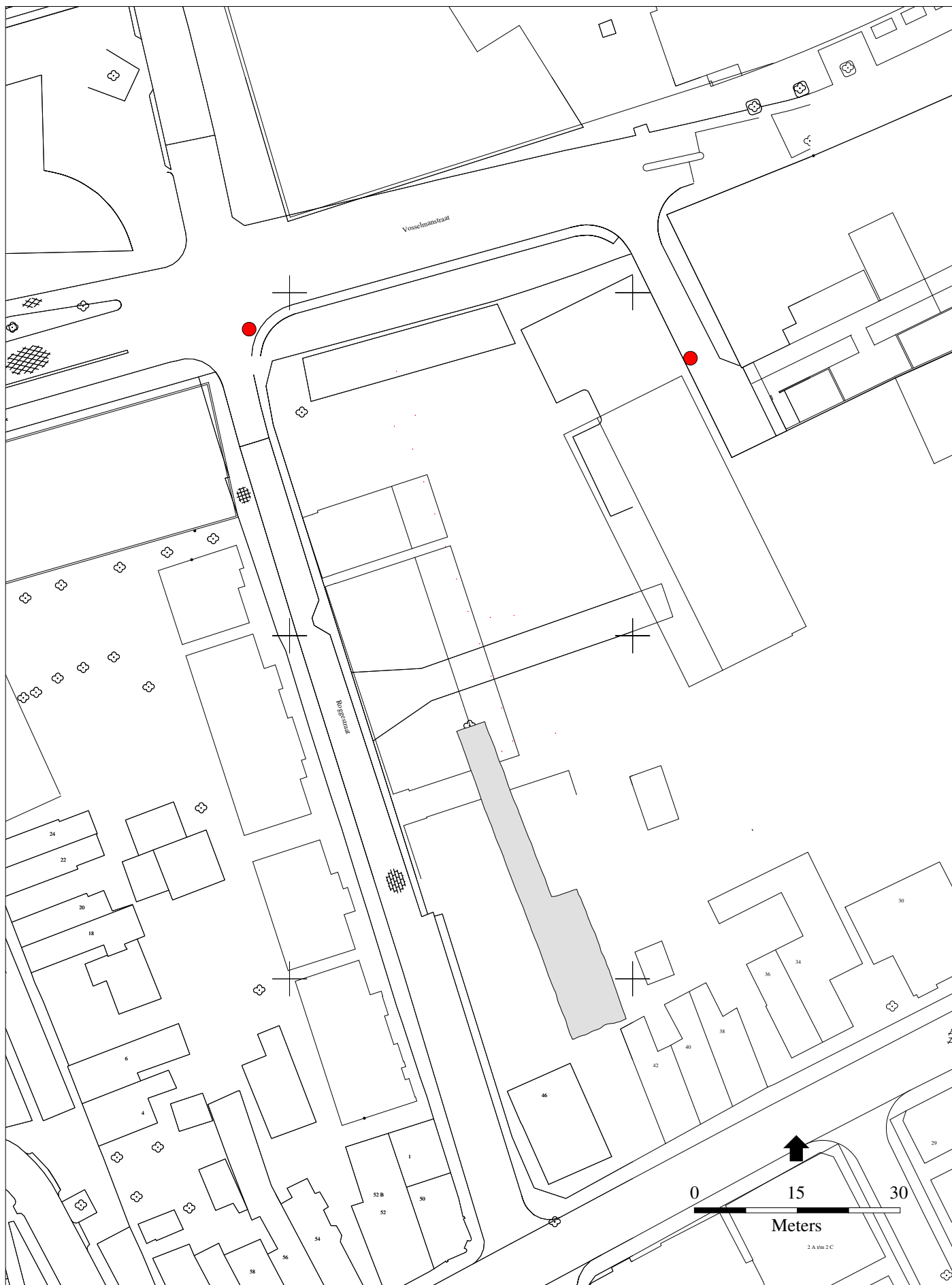
De aan te leggen proefsleuf had een lengte van 80 m en een breedte van 5 m. Al snel bleek dat het noordelijke deel van het plangebied volledig verstoord was. Na

¹5300 – 2000 v. Chr.

²2000 – 1800 v. Chr.

³2000 – 800 v. Chr.

⁴800 – 12 v. Chr.

Afbeelding 2 De ligging van de proefsleuf in grijs. Kaart: B. Schomaker.

controle van de omvang van deze verstoring met een edelmanboor, werd besloten de lengte van de sleuf te beperken tot circa 50 m. Ook aan de westzijde bleken grote twintigste-eeuwse verstoringen aanwezig te zijn. Daarom werd na telefonisch overleg met de gemeentelijk archeoloog besloten om het zuidelijke gedeelte van de proefsleuf over de volledig beschikbare ruimte naar het westen toe te verbreden. Hierdoor werd dit deel van de sleuf 8 m breed (afb. 3).

Het te onderzoeken vlak werd aangelegd onder het oude esdek, op een niveau waarin archeologische sporen leesbaar worden. Tijdens en direct na het machinaal ontgraven is het vlak onderzocht met een metaaldetector. Daar waar dit nodig was, is het vlak handmatig geschaafd met een schep, om zo eventuele sporen beter uit te laten komen tegen de ondergrond. Vervolgens zijn de grondsporen opgemeten en ingetekend. Alle archeologische sporen zijn gecoupeerd en gefotografeerd. Het bleek niet nodig te zijn te bemonsteren op botanische macroresten of pollen.

Tevens werd een representatief deel van het westprofiel getekend en gefotografeerd (afb. 6). Het meetsysteem is gekoppeld aan de lokale topografie en met behulp van een Total Station door de projectleider ingemeten. Alle velddocumentatie is uitgevoerd conform de specificaties OS 01 tot en met OS 16 van de KNA⁵ en door de projectleider als zodanig afgetekend.

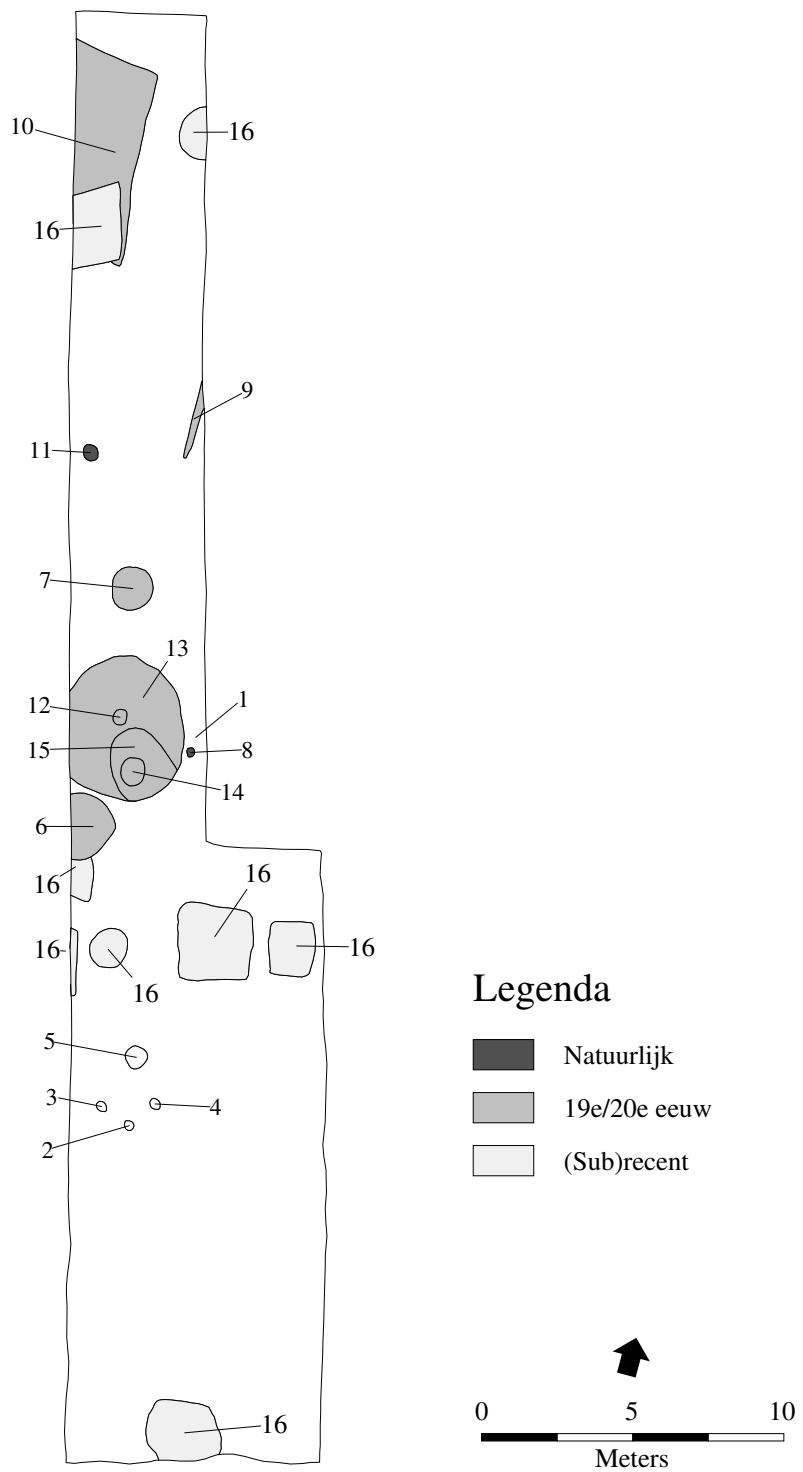
2 Resultaten

2.1 Sporen en structuren

In de proefsleuf werden in totaal 23 sporen aangetroffen. Slechts vier hiervan waren archeologisch relevant (afb. 3). In het vlak waren alle sporen rond van vorm en grijsbruin van kleur. De sporen waren grotendeels afgetopt en opgenomen in het bovenliggende esdek en nog maar circa 10 cm diep (afb. 4). Een uitzondering hierop vormde spoor 3: de coupe toonde een paalspoor met een diepte van ruim 30 centimeter. Dit spoor vormde samen met de sporen 2 en 4 mogelijk een spieker. Hiervoor dient echter een vierde, nu verdwenen, paalgat in de noordwesthoek gepostuleerd te worden. Het andere spoor (spoor 5) betreft de onderkant van een niet nader te determineren kuil. Bij gebrek aan andere vondsten dan kleine fragmentjes houtskool zijn deze sporen niet nauwkeurig te dateren. Waarschijnlijk behoren de aangetroffen sporen tot de periferie van een nederzetting of vertegenwoordigen ze een specifieke *off-site*-activiteit zoals opslag aan de rand van een akker. In het noordelijke deel van de opgravingsput werden enkel restanten van recente bebouwing aangetroffen, zoals uitbraaksleuven voor funderingen, grote afvalkuilen met puin en gemetselde waterputten met insteek. Deze waterputten vertonen een smalle bakstenen hals boven een diep ingegraven, breed lichaam. Dit is een bouwwijze die typerend is voor waterputten voorzien van een zwengelpomp. Gezien de 19e of 20e-eeuwse datering en de verwachte grote diepte zijn deze putten niet verder onderzocht.

De grote afvalkuilen bleken subrecent te zijn en te dateren uit de jaren '40 tot en met '60 van de vorige eeuw. In deze kuilen werden behalve inktflesjes, lampetkannen en onderdelen van een motorfiets, een kunstgebit en een doosje zetpillen aangetroffen (afb. 5). In deze periode behoorde het opgravingsgebied tot de achter-

⁵Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 2.0, oktober 2001.

Afbeelding 3 De proefsleuven met de sporen. Kaart: B. Schomaker.

Afbeelding 4 De resterende diepte van de sporen, geïllustreerd aan de hand van spoor 5.
Foto: M.A. Huisman.

tuinen van de woonhuizen die hier tot voor kort stonden en men heeft zich hier kennelijk van afgedankte huisraad en ander afval ontdaan door het te begraven. Omdat in het veld al duidelijk was dat we te maken hadden met (sub)recente verstoringen die min of meer gelijktijdig waren, is aan deze sporen één verzamelnummer (spoor 16) toegekend.

2.2 Het profiel

In het zuidelijke gedeelte van de proefsleuf was de bodemopbouw vrijwel intact en kon de aanwezigheid van een circa 70 cm dik esdek worden vastgesteld (afb. 6). Dit esdek is direct onder de bouwvoor gelegen en bevindt zich op een gemiddelde diepte van ± 40 cm beneden maaiveld. De onderste 30 cm van het esdek vertoont uitspoelingsverschijnselen. Deze uitspoeling is waarschijnlijk veroorzaakt door het opploegen van het ondergelegen dekzand, waardoor dit deel van het esdek beter waterdoorlatend werd dan de top. Door het uitspoelen van de minerale bestanddelen en humus is deze laag nu lichtgrijs van kleur. Onder de uitspoelingslaag werd een laag van geelbruin, licht grindig zand aangetroffen, op een gemiddelde diepte van ± 110 cm. In deze laag tekenden de archeologische sporen zich in het vlak af als verkleuringen.

3 Conclusies

In de proefsleuf werden geen duidelijke aanwijzingen voor de aanwezigheid van de volgens het PvE te verwachten nederzetting of begraafplaats aangetroffen. Het grootste deel van de aangetroffen grondsporen is van (sub)recente datum. De vier

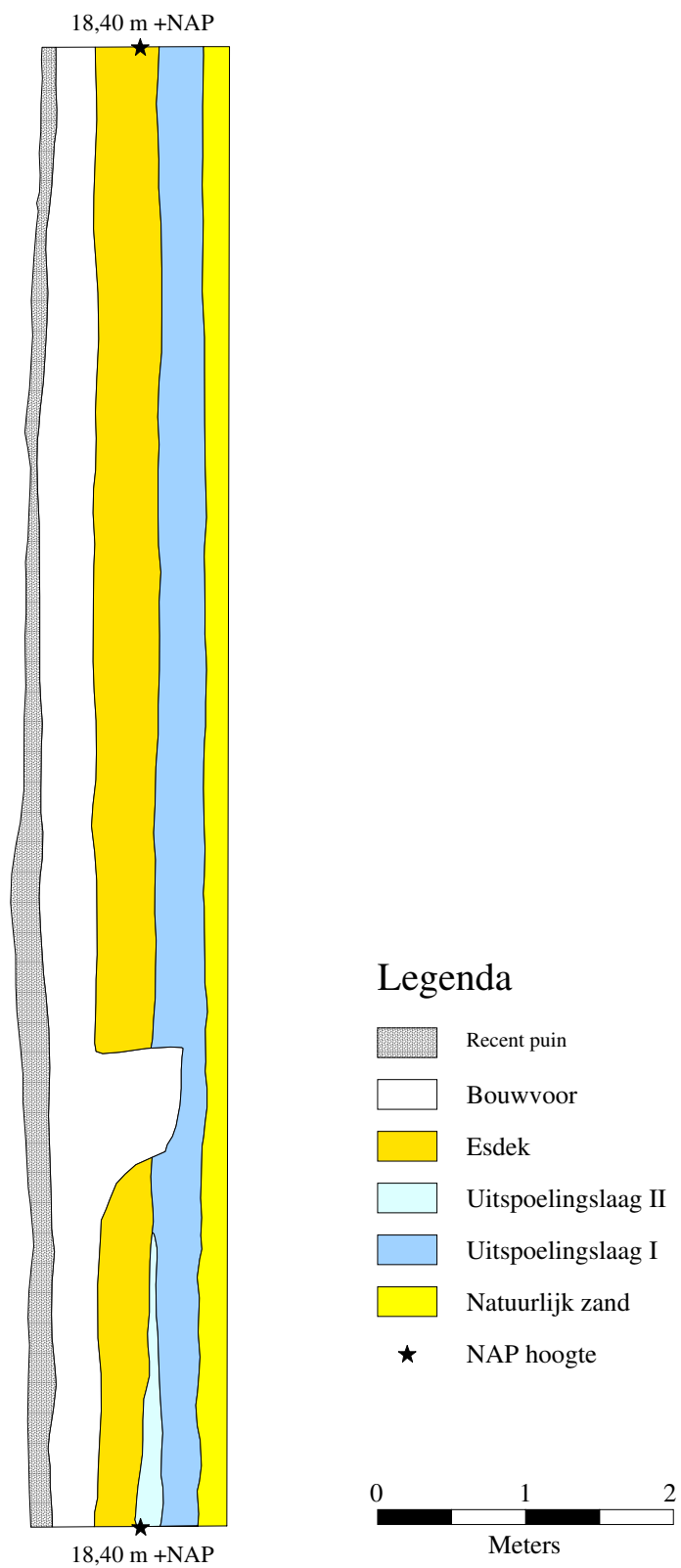
Abbeelding 5 Een compilatie van het vondstmateriaal uit de 20e-eeuwse afvalkuilen. Foto: M.A. Huisman.

gedocumenteerde niet-recente grondsporen zijn hoogstens te interpreteren als een periferie van een nederzettingsterrein of de neerslag van een *off-site*verschijnsel. Bij gebrek aan dateerbaar materiaal kunnen deze sporen niet rechtsreeks gedateerd worden. Op basis van het soort sporen, de bewoningsgeschiedenis van de regio en de afdekking door het esdek, is enkel een globale datering tussen de Bronstijd en de Volle Middeleeuwen te geven.

Een visuele inspectie van de profielen in het uitgegraven westelijke deel van het plangebied wees uit dat de bodemopbouw hier wel grotendeels intact was. De bodemverstoringen die dit onderzoek parten speelden lijken een lokaal verschijnsel te zijn. Dit feit, gekoppeld aan de eerdere vondsten in de directe omgeving, geeft aanleiding om in de toekomst zorgvuldig om te gaan met de mogelijke archeologische waarden in dit deel van de Apeldoornse binnenstad. Indien bouwactiviteiten in de directe omgeving gepaard gaan met voorafgaand archeologisch onderzoek, komen de verwachte nederzetting en/of het grafveld in de toekomst mogelijk alsnog aan het licht.

Literatuur

Odé, O. & I.M.C. Nuijten, 1996. *Gemeente Apeldoorn. Cultuurhistorisch onderzoek van het gebied: de archeologische potentiekaart, cultuurhistorische overzichts- en beleidsadvieskaart*. Amsterdam (RAAP-rapport 170).

Afbeelding 6 Westprofiel. Tekening: B. Schomaker.